

Αίθουσα Παλαιάς Βουλής, 22/2/2018

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

«Ρέκβιεμ με Κρεσέντο; Homo Sapiens ο τελευταίος του γένους των ανθρώπων», του Θεμιστοκλή Ξανθόπουλου

ΕΛΕΝΗ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ,

ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΜΠ,

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ ΤΟΥ ΔΠΜΣ ΕΤΥΠ ΕΜΠ

Καλησπέρα σε όλους,

είναι μεγάλη τιμή, αλλά και πρόκληση για μένα να βρίσκομαι σήμερα ενώπιόν σας, στο ρόλο του (ανα)κριτή, προκειμένου να παρουσιάσω τη γνώμη μου σχετικά με το βιβλίο του κ. Ξανθόπουλου, τον οποίο και ευχαριστώ ειλικρινά για αυτή την ευκαιρία. Γνωρίζω ότι το ανάστημά μου, σε επιστημονικό και επαγγελματικό επίπεδο, φαντάζει τόσο μικρό σε σύγκριση με τους προηγούμενους ομιλητές και δε σας κρύβω ότι αυτό με άγχωνε και με φόβιζε αρκετά όλο το προηγούμενο διάστημα της ενασχόλησής μου με το βιβλίο. Γι' αυτό, δεν μπορώ παρά να βρίσκομαι εδώ σήμερα με την ταυτότητα του απλού αναγνώστη, αυτού που χωρίς ιδιαίτερες γνώσεις για το αντικείμενο που πραγματεύεται το κείμενο, πέρα από τις στοιχειώδεις που έχει λάβει στα χρόνια της πρωτοβάθμιας-δευτεροβάθμιας εκπαίδευσής του, συναντιέται τυχαία με το βιβλίο, εντυπωσιάζεται με το εξώφυλλο που φιλοτέχνησε ο κ. Φοίβος Σαργέντης, κι αποφασίζει να το διαβάσει. Κάπως έτσι, σχεδόν τυχαία, ξεκίνησε κι η δική μου γνωριμία με το βιβλίο και αυτή η προσωπική εμπειρία ανάγνωσης είναι αυτή που μπορώ να καταθέσω σε εσάς σήμερα.

Το έργο είναι ένα δοκίμιο, ιστορικό κι επιστημονικό, με μια λογοτεχνική χροιά σε αρκετά σημεία. Ομολογώ ότι είναι ένα απαιτητικό βιβλίο, όχι κάτι τόσο εύπεπτο όσο τα πολυδιαβασμένα μυθιστορήματα-ωδή στον καλοκαιρινό έρωτα. Είναι ένα βιβλίο που σε θέλει εκεί, να ακολουθείς τις εξελίξεις, να σκέφτεσαι, να προβληματίζεσαι, να αναμετρίεσαι με τον εαυτό σου. Κατά την ανάγνωση ένιωθα πως ξαναγύριζα στα θρανία του σχολείου μου, στο Καρπενήσι, επαναφέροντας στο μυαλό μου πράγματα που υπήρχαν –ατάκτως ερριμμένα, το παραδέχομαι, εξαιτίας των χρόνων που έχουν περάσει– στο κεφάλι μου από τα μαθήματα της ιστορίας, της βιολογίας αλλά και της κοινωνιολογίας. Έβαζε πάλι σε σειρά τα γεγονότα, συμπλήρωνε κενά κι έδινε εναλλακτικές απόψεις σε διάφορα θέματα, τις οποίες μέχρι πρότινος δε γνώριζα. Φυσικά, σε όλο αυτό βοηθήσαν σημαντικά η αναλυτική σκέψη του συγγραφέα και οι εικονογραφήσεις (με σχεδιαγράμματα, σκίτσα κτλ) που εκτείνονται στο σύνολο του βιβλίου συμβάλλοντας στην

πληρέστερη κατανόηση των σημαντικότερων σημείων. Η καταγραφή της εξέλιξης του ανθρώπινου είδους, που παρουσιάζεται εδώ, είναι εντυπωσιακά πλούσια και λεπτομερής με πολυάριθμες αναφορές σε πηγές, που με έκαναν πραγματικά να αναρωτιέμαι πόσο πολύ μπορεί κάποιος να έχει κοπιάσει, να έχει διαβάσει, να έχει ψάξει αφιερώνοντας πολύτιμο χρόνο, για όλο αυτό. Επιπλέον, άξιο αναφοράς, και αναγνώρισης, είναι το γεγονός ότι ο κ.Ξανθόπουλος δεν αποφεύγει να αναφέρει τα συμπεράσματά του και να κάνει κριτική στα γεγονότα, χωρίς φυσικά να υποχρεώνει κανέναν να τα ενστερνιστεί. (Στα οφειλόμενα μάλιστα καλεί τον αναγνώστη να κάνει διόρθώσεις/παρεμβάσεις στα γραφόμενά του). Γενικά, νομίζω ότι αυτή η επανάληψη της ανάγνωσης, αυτή η δεύτερη ανάγνωση της ιστορίας, με τη ματιά ενός μηχανικού αυτή τη φορά είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα. Και τούτο επειδή σε κάθε βήμα της ιστορίας επιδιώκεται η αναγνώριση αιτίου-αιτιατού και η κατανόηση θετικών κι αρνητικών συνεπειών, σύμφωνα με την cost-benefit analysis (ανάλυση κόστους-οφέλους) που έχει μάθει και οφείλει να χρησιμοποιεί στο επάγγελμά του κάθε μηχανικός. (Αυτό για παράδειγμα γίνεται κατά την περιγραφή της δεύτερης φάσης της εποχής των παγετώνων, που ναι μεν έχουμε την κάλυψη της Ευρασίας από πάγους, εμφανίζονται ωστόσο άλλες εκτάσεις για εγκατάσταση και ανοίγονται νέοι δρόμοι από πάγο που οδηγούν στην ανακάλυψη νέων ηπείρων.)

Ήδη από τις πρώτες σελίδες του βιβλίου ξεκινά ένα συναρπαστικό, καθηλωτικό για τον αναγνώστη, ταξίδι στο χώρο και τον χρόνο, που παρακολουθεί την πορεία του γένους των ανθρώπων από την αρχή του. Όλα αυτά υπό το βλέμμα του κοσμικού παρατηρητή, ένα πολύ έξυπνο τέχνασμα που μας υπενθυμίζει τη ματαιότητα του μεγέθους της ανθρώπινης δύναμης και της ιστορίας του. Παρακολουθούμε πως επικράτησε από την εποχή των δεινοσαύρων, πώς ορθώθηκε στα δυο του πόδια πώς εξελίχθηκε και οργανώθηκε κοινωνικά, σε φυλές-ομίλους-αρχηγίες και κράτη, πώς δημιούργησε λαμπρούς πολιτισμούς. Τελικά τι κερδίσαμε και τι χάσαμε σ'αυτή τη μακραίωνη πορεία; Κατά τη διάρκεια όλης αυτής της εξιστόρησης, που από μόνη της αποτελεί σημαντική δουλειά, αναδεικνύονται και γίνεται προσπάθεια να κατανοηθούν οι πτυχές του ανθρώπινου ψυχισμού και νου. Πτυχές που πραγματικά καθορίζουν και αλλάζουν την ιστορία. Αυτή η κατανόηση τους, ή έστω η προσπάθεια κατανόησης τους, είναι απαραίτητη για να εξηγήσεις και να καταλάβεις τόσο το τότε, όσο και το σήμερα, καθώς στην προσπάθεια να δοθούν απαντήσεις στα αλεπάλληλα "γιατί" της πορείας του γένους μας, δε λείπουν οι πολλές αναφορές, συγκρίσεις και συνδέσεις του παρελθόντος με την τωρινή πραγματικότητα. Μένεις στα αλήθεια έκπληκτος με την ομοιότητά μας με τους προγόνους μας! Αυτή, τελικά, είναι ίσως και η γοητεία της ιστορίας· το αινιγματικό δίδαγμά της είναι ακριβώς το ότι από εποχή σε εποχή τίποτα δεν αλλάζει, παρόλο που τα πάντα είναι διαφορετικά.

Όσο για τα σημαντικότερα σημεία του βιβλίου, που προφανώς είχα στο μυαλό μου να σας παρουσιάσω σήμερα, δυσκολεύομαι πολύ να διαλέξω. Ξεκίνησα υπογραμμίζοντας τα πιο ενδιαφέροντα, αλλά αναγκάστηκα να σταματήσω νωρίς, γιατί ήταν τόσα πολλά τα σημεία που κέντριζαν την προσοχή μου. Τι να πρωτοσχολιάσει κανείς; Τον σχολιασμό της αποδυναμωμένης κοινοτικής συνείδησης, των συνεπειών αποδυνάμωσης του πρωτογενούς/δευτερογενούς τομέα παραγωγής, ή της κοινωνικής διαστρωμάτωσης ως κοινωνικό πρωπατορικό αμάρτημα;

Στα high lights για μένα, είναι σαφώς η αποδόμηση του ονείρου της “άριας φυλής”, της καθαρής φυλής. Αυτό το παραμύθι, στο όνομα του οποίου εκατομμύρια ανθρώπων έχασαν τη ζωή τους. Παραμύθι το οποίο κάποιοι, δυστυχώς, πιστεύουν μέχρι και σήμερα και αυτό αποτυπώνεται με τα ντροπιαστικά για την εποχή μας νούμερα που δείχνουν αύξηση του φασισμού. Φτάνει μόνο να δούμε τον χάρτη που υπάρχει το βιβλίο με το χρονολογημένο σενάριο μετανάστευσης των προγόνων μας από την Αφρική στα πέρατα του κόσμου (Εικόνα σελ.103), για να καταρριφθεί αυτός ο μύθος.

«ΔΕΝ ΞΕΡΩ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑ, ΘΥΜΙΣΤΕ ΜΟΥ ΠΟΥ ΠΑΩ. ΞΕΧΑΣΑ ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΕΨΑΧΝΑ ΚΙ ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΑΓΑΠΑΩ.»

(στίχοι του Θανάση Παπακωνσταντίνου από το τραγούδι [“360χλμ”](#))

Δεύτερο, και τελευταίο, σημείο που θέλω να σταθώ, είναι το θέμα δ του πρώτου κεφαλαίου, το οποίο θα τολμήσω να ξεχωρίσω ως αγαπημένο μου από το βιβλίο, γνωρίζοντας ότι η αξία του ίσως να μην ήταν η ίδια χωρίς τη σύνδεσή του με τα προηγούμενα και τα επόμενα μέρη. “Κοινωνικό συμβόλαιο, οράματα δημοκρατίας και ανθρώπινες αξίες”, “Ο καθένας για τον εαυτό του και η Αγορά στη θέση του «Θεού» για όλους”, το “άριστο πολίτευμα, μεσότης και συλλογική αριστεία” ,είναι μερικοί από τους τίτλους των υποκεφαλαίων και δίνουν νομίζω μια γεύση για το περιεχόμενο του. Κυριαρχεί ο προβληματισμός και έπεται η αυτοκριτική. Πόσο ενεργός πολίτης είσαι; Πόσο διεκδίκησες το δικαίωμα σου να είσαι; Ή τέλος πάντων, έκανες κάτι για τις ταξικές διακρίσεις; Βουβή απελπισία. Επιτρέψτε μου από τα πολλά που θα μπορούσαμε να σχολιάσουμε εδώ, για οικονομία χρόνου να αναφερθώ μόνο σε δύο απόψεις σχετικά με τη φύση του ανθρώπου, πεδίο που αποτελεί και προσωπικό μου προβληματισμό. Άραγε η φύση του είδους μας να είναι εκ γενετής καλή, όπως ήταν το απόλυτο πιστεύω του Ρουσσώ ή το ακριβώς αντίθετο που θεωρεί ο Τόμας Χομπς υποστηρίζοντας ότι οι μεταξύ μας διαμάχες οφείλονται πρωταρχικά στον ανταγωνισμό, τη δυσπιστία και τη δόξα; Δεν ξέρω. Ο έφηβος εαυτός μου πίστευε ακράδαντα το πρώτο, ο πρώιμος ενήλικος εαυτός μου παλεύει καθημερινά να διατηρήσει αυτή την άποψη –για πόσο ακόμη; - , παρόλο που καθημερινότητα φέρνει συνεχώς τεκμήρια για το δεύτερο.

Τέλος, για να μη μακρηγορώ, το βιβλίο μου άφησε τις καλύτερες εντυπώσεις. Ήταν μια μοναδική εμπειρία και μπορεί να αποτελέσει έναυσμα για περαιτέρω αναζητήσεις. Αλλά και πράξεις. Με την επαγρύπνηση της κοινοτικής μας συνείδησης, τη σωστή χρήση των τεχνολογικών μέσων μπορούμε να κάνουμε πραγματικότητα την ανασυγκρότηση του κόσμου μας. Έχουμε το πινέλο, έχουμε τα χρώματα...είναι στο χέρι μας να ζωγραφίσουμε έναν όμορφότερο κόσμο και να μπούμε μέσα. Περιμένω μαζί σας τον δεύτερο τόμο, ελπίζοντας σε ακόμη περισσότερα κρεσέντο της ανθρώπινής μας φύσης.

Σας ευχαριστώ πολύ!